Katja Luopajärvi, lähetystöneuvos,
Ulkoministeriö, KPA-20
maahantuloasioiden yksikkö
17.11.2022

Ulkoministeriön asiantuntijalausunto ulkoasiainvaliokunnalle

Ulkoasiainvaliokunta on pyytänyt ulkoministeriötä toimittamaan kirjallisen asiantuntijalausuntonsa koskien kansalaisaloitetta KAA 7/2022 vp (*Hyökkäyssotaa käyvien maiden kansalaisten pääsy Suomeen estettävä eväämällä uusien viisumien myöntäminen ja perumalla jo myönnetyt*). Ulkoministeriön maahantuloasioiden yksikkö lausuu lausuntopyynnön johdosta kunnioittavasti seuraavaa.

Suomi tuomitsee jyrkästi Venäjän hyökkäyksen Ukrainaan, joka on räikeä kansainvälisen oikeuden loukkaus. Suomi tukee vankasti Ukrainan itsenäisyyttä, suvereniteettia ja alueellista koskemattomuutta. Suomi vastaa Venäjän toimiin osana Euroopan unionia. Suomi on pitänyt perusteltuna, että EU reagoi vahvasti Venäjän hyökkäykseen. Suomi tukee EU:n toimintatapaa, jossa Venäjään kohdistuvia toimia lisätään johdonmukaisesti Venäjän aggression jatkuessa.

Kolmannen valtion kansalaisen maahantuloedellytyksistä säädetään Schengenin rajasäännöstössä (2016/399) ja ulkomaalaislaissa. EU-maat noudattavat yhteistä viisumipolitiikkaa. Hallitus hakee jatkossakin ratkaisuja asiassa myös EU-tasolla. Näiden toimien tulee olla linjassa Schengenin säännöstön kanssa. On varmistettava, että EU:lla on yhteinen linja viisumikäytännöissä. Tätä Suomi painottaa kaikissa viisumiasioita koskevissa keskusteluissa. Lokakuun (20.-21.10.) Eurooppa-neuvoston päätelmiin sisällytettiin Suomen ehdotuksesta kirjaus yhtenäisiin EU-viisumikäytäntöihin liittyen.

Hallitus jakaa kansalaisaloitteessa ilmaistun huolen Venäjältä Suomeen ja Suomen kautta tapahtuvasta matkailusta ja on siksi kuluneen syksyn aikana voimakkaasti rajoittanut Venäjän kansalaisten matkailua ja viisuminmyöntöä eri toimenpitein. Elokuussa viisuminmyöntöä rajoitettiin hallituksen iltakoulun päätöksellä ensisijaisesti hallinnollisin toimin (turistiviisumien määrä ja aukioloajat). EU-tasolla päästiin elokuun lopussa poliittiseen yhteisymmärrykseen EU:n ja Venäjän välisen viisumihelpotussopimuksen keskeyttämisestä, joka astui voimaan 12.9.2022.

Syyskuun 29. päivänä valtioneuvosto teki periaatepäätöksen venäläisten turismimatkustamisen voimakkaasta rajoittamisesta. Rajoitukset astuivat voimaan 30.9.2022 ja ovat voimassa toistaiseksi.

Päätöksellä valtioneuvosto toteaa, että Venäjän kansalaisten maahantulo turismitarkoituksessa vaarantaa Suomen kansainväliset suhteet. Kun jatkossa viranomainen päättää yksittäisen henkilön maahantulosta tai viisumin myöntämisestä, hän ottaa vaarantumisen huomioon ja tämän perusteella henkilön maahantulo voidaan evätä tai viisumihakemukseen tehdä kielteinen päätös.

Rajoitukset perustuvat Schengenin rajasäännöstön ((EU) 2016/399) 6 artiklan 1 kohdan e alakohtaan, jonka mukaan kolmannen maan kansalaisen maahantulo edellyttää, että hänen ei katsota voivan vaarantaa minkään jäsenvaltion yleistä järjestystä, sisäistä turvallisuutta, kansanterveyttä tai minkään jäsenvaltion kansainvälisiä suhteita. Schengenin säännöstö antaa jäsenmaille liikkumavaraa kansallisia päätöksiä ja linjauksia varten, joissa mm. kansainvälisiin suhteisiin ja turvallisuuteen liittyviä tekijöitä on otettava huomioon.

Periaatepäätöksellä pyritään lähtökohtaisesti estämään kokonaan venäläisten turismi Suomeen ja siihen liittyvä kauttakulku. Rajoitukset kohdistuvat ennen kaikkea turismiin, mutta myös muihin matkustajaryhmiin. Viisumeita ei enää myönnetä venäläisille, jos matkan perusteena on turismi. Samalla Suomeen suuntautuvien turistien viisumit voidaan kumota.

Periaatepäätöksen mukaiset rajoitukset ovat toimineet odotetusti, ja venäläisten rajanylitysten määrä on laskenut n. 80%:lla (n. 5000-7000 päivittäisestä rajanylityksestä nykyiseen n. 900-1200). Maahantulon epäämisten määrä on myös vähentynyt ensimmäisten päivien 250:sta nykyiseen n. 10:een epäämiseen (13.11. tilanne). Tämä on merkki siitä, että venäläisten keskuudessa tietoisuus Venäjän kansalaisten maahantulon rajoituksista on kasvanut ja tilanne on vakiintumassa.

Periaatepäätöksen perusteena oli valtioneuvoston arvio Suomen kansainvälisten suhteiden vaarantumisesta. Arviossa otettiin huomioon monia painavia syitä, kuten puolustussotaa käyvän Ukrainan johdon kanssa käydyt keskustelut, EU:n asettamien lentoliikenteen rajoitusten kiertomahdollisuus sekä suhteet Baltian maihin ja Puolaan. Venäjän liikekannallepano vaikutti arvioon merkittävästi kuten myös laittomat kansanäänestykset Ukrainan alueilla.

Rajoituksia valmisteltaessa on hyvin tarkkaan käyty läpi erilaisia keinoja ja vaihtoehtoja, ml. eri lainsäädäntömuutokset. Hallitus on myös seurannut tarkkaan vertaismaiden päätöksiä rajaliikenteen rajoittamisesta ja niiden vaikutuksia rajaliikenteeseen. Nämä havainnot on otetettu huomioon omien toimien valmisteluissa. Muissakin vertaismaissa matkailun ja viisuminmyönnön rajoitukset on otettu käyttöön hallituksen päätöksillä tai vastaavilla toimilla ja oikeusperustana on pääosin ollut kansallinen rajaturvallisuuslainsäädäntö ja/tai Schengenin rajasäännöstö. Hallitus on katsonut, että nopeasti muuttuvassa tilanteessa hallituksen tavoite venäläisten turismin ja siihen liittyvä kauttakulun estämisestä kokonaan toteutui parhaiten valtioneuvoston periaatepäätöksen kautta, pohjautuen Schengenin rajasäännöstöön.